

УДК 630*11

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДОВКІЛЛЯ»
(ТОВ «Довкілля»)

21007 вул. Батозька, 1, м. Вінниця, Тел./факс: (097)291-77-15;
Вінницька обл., Україна

(095)511-85-55

e-mail: tov.dovkillya@gmail.com

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ТОВ «Довкілля»

_____ В. В. Дишкант

«____» _____ 2024 р.

ЗВІТ

про науково-дослідну роботу за Договором:

**Тема НДР: «Виділити у ДП «Олевський лісгосп АПК» ЖОКАП
«Житомироблагроліс» репрезентативні ділянки лісу та розробити заходи
з їх збереження»**

за 2024 рік
(заключний)

Керівник НДР:

кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник,
член-кореспондент Лісівничої
академії наук України,
член Національної комісії з питань
«Червоної книги України»

О. О. Орлов

м. Вінниця
2024

РЕФЕРАТ

Звіт викладений на 146 сторінках, містить 30 таблиць, складається з 5-и розділів, висновків, переліку використаних джерел.

Мета роботи – виділити на території ДП «Олевський ЛГ АПК» репрезентативні ділянки лісу згідно Стандарту FSC®.

Методика досліджень – методи лісознавства, лісівництва, ґрунтознавства, лісової типології, фітоценології, екології, фітосозології.

У звіті наведено результати виділення репрезентативних ділянок лісу на території ДП «Олевський ЛГ АПК», повидільну базу згаданих ділянок за типами лісу, пропорційно їх участі у загальній площі підприємства.

Результати цієї роботи будуть використані у практичній діяльності ДП «Олевський ЛГ АПК» зокрема у FSC-сертифікації – у збереженні та раціональному використанні найбільш цінних типових лісових насаджень підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК», СТАНДАРТ FSC®, РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ ДІЛЯНКИ ЛІСУ, ФІТОЦЕНОЗ, РІДКІСНІ РОСЛИННІ УГРУПОВАННЯ, «ЗЕЛЕНА КНИГА УКРАЇНИ», БЕРНСЬКА КОНВЕНЦІЯ.

ЗМІСТ

	Стор.
РОЗДІЛ 1. ОБ'ЄКТИ ТА МЕТОДИКА	4
РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ПЛОЩІ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ДІЛЯНОК ЗА ТИПАМИ ЛІСУ У НАСАДЖЕННЯХ ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК»	10
РОЗДІЛ 3. РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ ДІЛЯНКИ ЛІСУ НА ТЕРИТОРІЇ ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК» ЗА ТИПАМИ ЛІСУ	14
ВЗДС	15
С4ВЛЧ	64
...С3ГД	77
В2ДС	89
В4ДС.....	101
А2С	106
С3ГДС	112
С3ГСД	117
ВЗДСА	120
А1С	122
С2ГД	124
С3ДСА	126
...В5БС	127
С4ГДС	128
С4ГД	129
Безлісі болота	130
РОЗДІЛ 4 УЗАГАЛЬНЮЮЧА ХАРАКТЕРИСТИКА БІОТОПІВ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ДІЛЯНОК ЗА ТИПАМИ ЛІСУ У НАСАДЖЕННЯХ ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК»	131
РОЗДІЛ 5 РЕЖИМ ОХОРОНИ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДІЛЯНОК ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ	139
ВИСНОВКИ	141
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	143

РОЗДІЛ 1. ОБ'ЄКТИ ТА МЕТОДИКА

Відбір репрезентативних ділянок у ДП «Олевський ЛГ АПК» проводиться на основі даних останнього лісовпорядкування з одночасним використанням двох методичних підходів – оселищного (*habitat approach*) та лісотипологічного (*forest ecological conditions approach*).

Роботи проводяться у чотири етапи:

1. Камеральний, полягає у попередньому відборі перспективних репрезентативних ділянок переважно на основі таксаційних описів та «Національного каталогу біотопів України» (2018).
2. Польовий, полягає у натурному обстеженні кожної з намічених репрезентативних ділянок за розробленою методикою (див. нижче).
3. Камеральний, полягає в узагальненні отриманих результатів, формуванні зведеного списку репрезентативних ділянок за типами лісу.
4. Польовий, камеральний – полягає у науковій характеристиці виділених ділянок.

Оскільки спостерігається значна відповідність лісових біотопів певним типам лісу, для визначення лісових біотопів рекомендується користуватися таблицею 1.1.

I етап також передбачає оцінку площі головних типів лісу у загальній площі господарювання підприємства – за формою, наведеною у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. Частка площі головних типів лісу у загальній площі господарювання підприємства

Тип лісу	Площа, га	Частка площі, %
Всього		

У розрахунок не включено біотопи (оселища) та типи лісу, площа яких на підприємстві є меншою 50 га, а також осушені типи лісу та вторинні лісові

ценози, зокрема, вторинні незаболочені березняки та осичники у суборах та сугрудах.

Крім того, до репрезентативних ділянок також слід включити відкриті (безлісі) біотопи, зокрема, трав'яні та чагарникові болота, луки, озера, ставки.

Попередній відбір перспективних репрезентативних ділянок протягом I етапу проводиться за таксаційними описами лісництв та включає послідовний відбір лісових ділянок за такими параметрами:

1. Тип лісу, панівна порода, лісовий біотоп (порівнюється з табл. 1-2).
2. Площа. Вона не повинна бути меншою 0,5 га.
3. Походження деревостану. Для репрезентативних ділянок походження повинно бути природним; для відновлювальних ділянок – також штучним.
4. Вік. Вікові категорії для репрезентативних ділянок – стиглі і перестійні ліси, а, за їх відсутності у певному типі лісу, – пристигаючі.
5. Склад деревостану. У ньому не повинно бути інтродукованих видів.
6. Стан деревостану. До репрезентативних ділянок не включаються насадження мінусові, розладнані, низької повноти, уражені кореневою губкою, опеньком та ін. хворобами.

Таблиця 1.1. Відповідність типів лісу лісовим біотопам (оселищам)

Тип лісу	Панівна порода	Біотоп за «Національним каталогом біотопів України» (2018)	Біотоп за UkrBiotop	Охорона біотопу у Резолюції 4 Бернської конвенції
A ₁ C	C ₃	Д2.2.1 Лишайникові ліси сосни звичайної	G:2.215 Сухі соснові ліси лишайникові	–
A ₂ C	C ₃	Д2.2.2 Ацидофільні свіжі та вологі ліси сосни звичайної	G:2.214 Свіжі соснові ліси зеленомохові	–
A ₃ C	C ₃		G:2.213 Вологі соснові ліси зеленомохові	–
A ₄ C	C ₃	Д2.2.3 Сирі ліси сосни звичайної	G:2.214 Сирі соснові ліси багнові (A ₄)	G3.E Неморальні заболочені хвойні ліси / Nemoral bog conifer woodland
A ₅ C	C ₃	Д2.5.2 Оліготрофні болота з ярусом сосни	G:2.211 Сосновий ліс заболочений (A ₅)	G3.E Неморальні заболочені хвойні ліси / Nemoral bog conifer woodland; X04 Комплекси верхових боліт / Raised bog complexes
V ₂ ДС	C ₃	Д2.2.2 Ацидофільні свіжі та вологі ліси сосни звичайної; Д1.51 Ацидофільні дубові і сосново-дубові ліси	G:2.214 Свіжі соснові ліси зелено мохові; G:3.11 Змішані сосново-дубові ацидофільні ліси	G1.8 Ацидофільні дубові ліси / Acidophilous <i>Quercus</i> -dominated woodland
V ₃ ДС	C ₃	Д2.2.2 Ацидофільні свіжі та вологі ліси сосни звичайної	G:2.213 Вологі соснові ліси зеленомохові; G:3.11 Змішані сосново-дубові	G1.8 Ацидофільні дубові ліси / Acidophilous <i>Quercus</i> -dominated woodland

			ацидофільні ліси	
В ₃ ДСА	Сз	Д2.2.2 Ацидофільні свіжі та вологі ліси сосни звичайної	G:2.213 Вологі соснові ліси зеленомохові; G:3.11 Змішані сосново-дубові ацидофільні ліси	G1.8 Ацидофільні дубові ліси / Acidophilous <i>Quercus</i> -dominated woodland
В ₄ ДС	Сз	Д2.2.3 Сирі ліси сосни звичайної	G:2.214 Сирі соснові ліси багнові (А ₄)	G3.E Неморальні заболочені хвойні ліси / Nemoral bog conifer woodland
	Бп	Д1.5.3 Сирі олігомезотрофні березові ліси	G:1.122 Сирі березові ліси	G1.51 Сфагнові березові ліси / Sphagnum <i>Betula</i> woods
С ₃ ГДС	Дз, Сз	Д1.51 Ацидофільні дубові і сосново-дубові ліси; Д1.4.1 Слабо ацидофільні флористично багаті дубові і сосново-дубові ліси; Д1.4.2 Континентальні світлі дубові ліси	G:1.211 Дубові ацидофільні ліси; G:3.11 Змішані сосново-дубові ацидофільні ліси; G:3.12 Багаті сосново-дубові термофільні ліси; G:1.213 Термофільні широколистяні ліси	G1.8 Ацидофільні дубові ліси / Acidophilous <i>Quercus</i> -dominated woodland; G1.7 Термофільні листопадні ліси / Thermophilous deciduous woodland
С ₃ ГДС	Влч	Д1.6.4 Рівнинні незаболочені ліси вільхи чорної і ясена звичайного	G:1.133 Ясенево-вільхові ліси на алювіальних відкладах	G:1.21 Заплавні періодично мокрі ліси з домінуванням <i>Alnus</i> або <i>Fraxinus</i> / Riverine <i>Fraxinus</i> - <i>Alnus</i> woodland, wet at high dut not at low water
С ₄ Влч, С ₅ Влч	Влч	Д1.7.1 Евтрофні болота з ярусом вільхи чорної або берези	G:1.132 Вільхові евтрофні заболочені ліси	G1.41 Заболочені вільхові ліси на некислому торфі / <i>Alnus</i> swamp woods not on acid peat

Полевий етап досліджень також полягає у натурному обстеженні кожної з намічених репрезентативних ділянок, протягом якого виконується опис ділянки за такими показниками:

1. Лісництво, квартал, виділ, площа.
2. Визначається тип лісу.
3. Визначається фітоценоз.
4. Визначається ландшафт, а, за наявності – катена – система спряжених у рельєфі ландшафтів.
5. За наявності, відмічаються рідкісні види флори і фауни, занесені до «Червоної книги України» (2009), Бернської конвенції та інших міжнародних охоронюваних списків та угод.
6. Відмічається належність ценозу до «Зеленої книги України» (2009).
7. Описується біотоп (оселище), він класифікується за Національним каталогом біотопів України (2018), відмічається його типовість або рідкісність.
8. Відмічається належність ценозу до «Зеленої книги України» (2009).
9. Описується біотоп (оселище), він класифікується за Національним каталогом біотопів України (2018), відмічається його типовість або рідкісність.
10. Визначається ступінь антропогенної порушеності ділянки (розташування безпосередньо на узліссі лісового масиву, розташування поблизу населеного пункту, наявність мережі доріг та стежок, інтенсивна рекреація та ін.) У разі сильної антропогенної порушеності репрезентативна ділянка не затверджується.

Протягом III, камерального етапу:

1. Узагальнюються отримані результати перших двох етапів.
2. Формується зведений список репрезентативних ділянок підприємства на лісотипологічній основі з урахуванням частки типів лісу у площі господарювання підприємства (з табл. 2).

У випадку неможливості виділити репрезентативні ділянки на достатній площі у певному типі лісу пропорційно його представництву у площі підприємства, в ньому виділяють відновлювальні ділянки. Вони мають бути переважно природного походження, однак допускається виділення також і лісових культур. Їхній вік – від середньовікових і вище.

Загальна площа репрезентативних (+ відновлювальних) ділянок разом з об'єктами природно-заповідного фонду у ДП «Олевський ЛГ АПК» повинна складати не менше 10% від загальної площі господарювання підприємства.

**РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ПЛОЩІ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ
ДІЛЯНОК ЗА ТИПАМИ ЛІСУ У НАСАДЖЕННЯХ
ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК»**

Загальна площа ДП «Олевський ЛГ АПК» дорівнює 34739,0 га. Площа репрезентативних ділянок разом з об'єктами ПЗФ повинна дорівнювати не менше 10% загальної площі підприємства – 3474 га.

Нами враховано площу об'єктів ПЗФ на території підприємства (табл. 2.1), а для решти території обчислено частку площі типів лісу у вкритій лісом площі (табл. 2.2).

Таблиця 2.1. Об'єкти ПЗФ на території ДП «Олевський ЛГ АПК»

№ з/п	Назва об'єкту ПЗФ	Площа, га	Місцезнаходження	Мета створення заказника
1	Лісовий заказник місцевого значення «Сущанський»	139,5	Сущанське л-во, кв. 54-55	Охорона цінних лісових природних комплексів, біорізноманіття, рідкісних видів рослин та тварин
2	Лісовий заказник місцевого значення «Урочище Гала»	1454,0	Копищанське л-во, кв. 21-25, 38-43, 46-47	Охорона цінних лісових та болотних природних комплексів, біорізноманіття, рідкісних видів рослин та тварин
3	Гідрологічний заказник місцевого значення «Урочище Хилятин»	591,0	Копищанське л-во, кв. 67-69, 76-78, 81	Охорона цінних болотних природних комплексів, біорізноманіття, рідкісних видів рослин та тварин
4	Ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище Мокре»			Охорона цінних лісових та болотних природних комплексів, біорізноманіття, рідкісних видів рослин та тварин
Всього		2261,2		

Таблиця 2.2. Розподіл площі репрезентативних ділянок за типами лісу у ДП «Олевський ЛГ АПК» у порядку зменшення участі у вкритій лісом площі

Тип лісу	Вкрита лісом площа на підприємстві, га	Розрахункова площа репрезентативних ділянок, га
ВЗДС	13296,5	1330
С4Влч	3523,1	352
СЗГД	3252,2	325
В2ДС	2946,2	295
В4ДС	1780,7	178
А2С	1415,5	142
СЗГДС	1118,4	112
СЗГСД	573,9	57
ВЗДСА	319,1	32
А1С	298,2	30
С2ГД	265,1	27
СЗДСА	174	17
В5БС	163,9	16
С4ГДС	156,2	16
С4ГД	149,5	15
А3С	85,7	9
А4С	50,3	5
Болота	664,4	66
ВСЬОГО	30232,9	3023

У розрахунок не були включені осушені типи лісу, а також типи лісу, площа котрих на підприємстві є меншою 50 га (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Розподіл площі типів лісу, не включених у розрахунок репрезентативних ділянок лісу

Тип лісу	Площа на підприємстві, га	Частка площі, %
А5С	2,5	0,01
В4ДСО	9,2	0,03
С2ГДС	49,7	0,17
С4ДСО	1,3	0,004
С4ВЛО	50,9	0,17
С5БС	8,2	0,03
С5Влч	23,1	0,08
Д2ГД	9,8	0,03
Д3ГД	1	0,003
В1ДС	21,6	0,07
С4ДСА	1	0,003
С5ВЛО	0,7	0,002
С2ГСД	45,5	0,15
Всього	224,5	0,75

Таким чином, до виділених нами репрезентативних ділянок було включено 99,25% вкритої лісом площі підприємства.

РОЗДІЛ 3. РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ ДІЛЯНКИ ЛІСУ НА ТЕРИТОРІЇ ДП «ОЛЕВСЬКИЙ ЛГ АПК»

При виділенні репрезентативних ділянок лісу нами враховано всі методичні підходи, викладені вище у розділі Методика.

Виділені репрезентативні ділянки повинні бути площею більше 0,5 га, природного походження, стиглі або перестійні, у нормальному санітарному стані. Але виявилось, що на підприємстві неможливо виділити необхідні площі репрезентативних ділянок за такими жорсткими критеріями. Тому для більшості типів лісу нами були окремо підібрані репрезентативні ділянки та відновлювальні ділянки лісу, що дозволяє Стандарт FSC®. Відновлювальні ділянки лісу були природного походження або лісовими культурами, як правило, середньовіковими, стан яких був нормальним і з яких можливо лісогосподарськими заходами сформувати насадження, які за складом та будовою будуть близькі до природних.

Слід зазначити, що до репрезентативних ділянок були також включені нелісові біотопи, зокрема, відкриті, безлісі трав'яні та чагарникові болота, характерні для території підприємства.

Нижче наводимо переліки репрезентативних та відновлювальних ділянок за типами лісу на території ДП «Олевський ЛГ АПК».